

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL ATSTOVAVIMO VALSTYBEI IR VYRIAUSYBEI TEISMUOSE TAISYKLIŲ PATVIRTINIMO

2014 m. birželio 4 d. Nr. 497

Vilnius

Siekdama užtikrinti sklandų ir veiksmingą atstovavimą valstybei ir Vyriausybei teismuose, taip pat atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 51 straipsnio 4 dalį, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 49 straipsnį ir Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymo 5¹ straipsnį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

1. Patvirtinti pridedamas Atstovavimo valstybei ir Vyriausybei teismuose taisykles (toliau – Taisyklės).

2. Nustatyti, kad Taisyklių nuostatos dėl atstovavimo valstybei ir Vyriausybei teismuose proceso koordinavimo netaikomos byloms, iškeltoms iki šio nutarimo įsigaliojimo dienos.

3. Rekomenduoti valstybės institucijoms ir įstaigoms vadovautis Taisyklėmis atstovaujant arbitraže tiek, kiek atstovavimo arbitraže teisiniais santykiams netaikomi kiti nacionalinės ar tarptautinės teisės aktuose nustatyti reikalavimai.

Ministras Pirmininkas

Algirdas Butkevičius

Teisingumo ministras

Juozas Bernatoniš

ATSTOVAVIMO VALSTYBEI IR VYRIAUSYBEI TEISMUOSE TAISYKLĖS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Atstovavimo valstybei ir Vyriausybei teismuose taisyklės (toliau – Taisyklės) reglamentuoja valstybės ir Vyriausybės (toliau – valstybė) atstovų nustatymo civilinėse ir administracinėse bylose tvarką, valstybės atstovų ir įgaliotų atstovų teises ir pareigas atstovaujant valstybei civiliniame, administraciniame ir vykdymo procese, atstovavimo valstybei teismuose proceso koordinavimą.

2. Taisyklėse vartojamos sąvokos apibrėžtos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatyme ir Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatyme.

3. Kitos Taisyklėse vartojamos sąvokos:

3.1. **Atstovavimo valstybei teismuose proceso koordinavimas** – Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos (toliau – Vyriausybės kanceliarija) atliekamas atstovavimo valstybei pozicijų bylose, priskirtose specialiai bylų kategorijai, derinimas ir dalyvavimas kartu su valstybės atstovais šiose bylose Taisyklėse numatytais atvejais.

3.2. **Bylos, priskirtos specialiai bylų kategorijai**, – bylų grupė, išskirta pagal Taisyklių 10 punkte nurodytus kriterijus.

3.3. **Įgaliotas atstovas** – valstybės atstovo paskirtas konkretus valstybės tarnautojas, darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį, asmuo, atstovaujantis valstybei teisme pagal Ministro Pirmininko suteiktą įgaliojimą, advokatas, kitas asmuo, kuriam pavesta atstovauti valstybei civilinėje ar administracinėje byloje.

3.4. **Valstybės atstovas** – teisės aktų nustatyta ar teisės aktų nustatyta tvarka įgaliota ministerija, Vyriausybės įstaiga, įstaiga prie ministerijos, kita valstybės institucija (įstaiga) ar kitas juridinis asmuo, kuriame eina pareigas valstybės tarnautojas arba dirba pagal darbo sutartį darbuotojas, atstovaujantis valstybei teisme pagal Ministro Pirmininko suteiktą įgaliojimą.

3.5. **Vienarūšės bylos** – atvejai, kai inicijuojami (arba yra tikimybė, kad ateityje gali būti inicijuojami) teisminiai procesai analogiško ar panašaus ginčo atveju dėl to paties dalyko ar tuo pačiu pagrindu.

4. Atstovaujant valstybei teismuose laikomasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 7 ir 8 straipsniuose nustatytų proceso koncentracijos ir ekonomiško, kooperacijos (bendradarbiavimo), taip pat Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymo 5¹ straipsnio 5 dalyje nustatytų valstybės interesų gynimo efektyvumo ir bendradarbiavimo principų.

II SKYRIUS

VALSTYBĖS ATSTOVO NUSTATYMAS, BYLŲ PRISKYRIMAS SPECIALIAI BYLŲ KATEGORIJAI

5. Ieškovas, pareiškėjas, teismas, valstybės institucija ir įstaiga valstybės atstovą nustato vadovaudamiesi atstovavimą valstybei teismuose reglamentuojančiais teisės aktais ir valstybės interesų gynimo efektyvumo principu, kartu atsižvelgdami į Taisyklių 3.4 papunktyje nurodytų juridinių asmenų nuostatus (įstatus), pavestą valdymo ar veiklos sritį. Jeigu procesiniai dokumentai teismo pateikti netinkamam valstybės atstovui, šis gautus procesinius dokumentus ne vėliau kaip per 2 darbo dienas administracinėje byloje ir ne vėliau kaip per 4 darbo dienas civilinėje byloje nuo jų gavimo persiunčia tinkamam valstybės atstovui ir motyvuotai pagrindžia šį persiuntimą.

6. Valstybės atstovas, gavęs procesinius dokumentus iš netinkamo valstybės atstovo ir nesutinkantis su savo nustatymu, institucija, kuriai kyla neaiškumų dėl tinkamo valstybės atstovo, ne vėliau kaip per 2 darbo dienas administracinėje byloje ir ne vėliau kaip per 4 darbo dienas civilinėje byloje nuo procesinių dokumentų gavimo su motyvuotu prašymu gali kreiptis į Vyriausybės kanceliariją (pateikdami prašymo kopiją Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai), kad būtų sušaukta speciali *ad hoc* kolegija (toliau – kolegija), į kurią įeina Vyriausybės kanceliarijos atstovas, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos atstovas ir po vieną iš nesutariančių (nesutinkančių) institucijų arba institucijos, kuriai kyla neaiškumų dėl tinkamo valstybės atstovo, atstovą. Kolegija turi būti sušaukta ir sprendimas dėl tinkamo valstybės atstovo byloje priimtas ne vėliau kaip per 4 darbo dienas nuo procesinių dokumentų pateikimo Vyriausybės kanceliarijai. Kolegijos posėdžiams pirmininkauja Vyriausybės kanceliarijos atstovas. Kolegijos sprendimas dėl tinkamo (-ų) valstybės atstovo (-ų) byloje priimamas bendru sutarimu, o esant nesutarimui – kolegijos narių balsų dauguma. Jeigu balsai pasiskirsto po lygiai, lemia kolegijos pirmininko balsas. Kolegiją ūkiškai ir techniškai aptarnauja Vyriausybės kanceliarija. Su kolegijos sprendimu nesutinkantis valstybės atstovas šį klausimą gali pateikti svarstyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės pasitarime.

7. Įvertinęs galimą tinkamo valstybės atstovo nustatymo trukmę ir procesinių dokumentų pateikimo teismui terminą, valstybės atstovas, kuriam buvo persiųsti iš teismo gauti procesiniai dokumentai, kreipiasi į teismą dėl teismo nustatytų procesinių terminų pratęsimo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso arba Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

8. Jeigu byla sudėtinga, reikia specialių žinių, patyrimo, užsienio valstybių teisės žinių ir kitais atvejais, kai tai būtina siekiant tinkamai ir efektyviai apginti valstybės interesus, atstovauti valstybei valstybės atstovas gali pasitelkti advokatų, kitų asmenų, kuriems gali būti pavesta atstovauti valstybei civilinėje ar administracinėje byloje.

9. Taisyklėse nustatytais atvejais ir esant motyvuotam valstybės atstovo prašymui, bylose, priskirtose specialiai bylų kategorijai, vykdomas atstovavimo valstybei teismuose proceso koordinavimas.

10. Bylos priskiriamos specialiai bylų kategorijai atsižvelgiant į šiuos (vieną ar kelis) kriterijus:

- 10.1. vienaarūšės bylos;
- 10.2. bylos, kuriose dalyvauja keli valstybės atstovai ir jų pozicijos byloje iš esmės skiriasi;
- 10.3. bylos, kuriose ginčo dalykas yra daugiau nei 1 000 000 (vienas milijonas) litų (išskyrus bylas dėl neturtinės žalos atlyginimo neatsižvelgiant į reikalavimo dydį);
- 10.4. visos kitos bylos, jeigu valstybės atstovas mano, kad būtina koordinuoti atstovavimo valstybei teismuose procesą.

III SKYRIUS

POZICIJOS RENGIMAS PIRMOSIOS INSTANCIJOS TEISME

11. Procesinius veiksmus įgaliotas atstovas derina su savo institucijos vadovu arba jo įgaliotu asmeniu.

12. Valstybės atstovas parenka atstovavimo valstybei strategiją atsižvelgdamas į bylos pobūdį, jos faktines ir teises aplinkybes, atstovavimo valstybei principus, nurodytus Taisyklių 4 punkte. Valstybės atstovas taip pat siekia palankios valstybei pozicijos byloje ir gina valstybės teises bei įstatymų saugomus interesus teisme. Valstybės atstovas, rengdamas poziciją byloje, turi įvertinti ir prireikus išsakyti savo nuomonę dėl valstybės kaip proceso dalyvės tinkamumo (netinkamumo).

13. Nustatydamas valstybės poziciją byloje, valstybės atstovas analizuoja reikalavimų pripažinimo, taikaus ginčo užbaigimo tikslingumą ir galimybes, teismo sprendimo vykdymo tvarką ir galimybes, galinčius kilti susijusius ginčus ir atstovavimo sąnaudas.

14. Valstybės pozicijai nustatyti (įskaitant ir procesinių dokumentų rengimą, svarstomos bylos eigos aptarimą ir kita) valstybės atstovo iniciatyva gali būti organizuojami tarpinstituciniai pasitarimai, sudaromos darbo grupės.

15. Už bylos priskyrimą specialiai bylų kategorijai atsakingas valstybės atstovas. Atstovavimo valstybei pozicijos bylose, priskirtose specialiai bylų kategorijai, derinamos su Vyriausybės kanceliarija. Valstybės atstovas ne vėliau kaip per 3 darbo dienas administracinėje byloje ir ne vėliau kaip per 5 darbo dienas civilinėje byloje nuo procesinių dokumentų iš teismo gavimo arba ne vėliau kaip per 3 darbo dienas administracinėje byloje ir ne vėliau kaip per 5 darbo dienas civilinėje byloje nuo valstybės atstovo pagal Taisyklių 5 ir 6 punktus nustatymo informuoja Vyriausybės kanceliariją apie iškeltą bylą, motyvuotai

pagrįsdamas jos priskyrimą specialiai bylų kategorijai, ir kartu su prašymu koordinuoti atstovavimo valstybei teismuose procesą pateikia siūlomą valstybės poziciją. Joje nurodomos teisinės ir faktinės bylos aplinkybės, reikalavimas (ieškinio dalykas), esminiai teisiniai argumentai, galimos alternatyvos, siūlymai ir pateikiami kiti su byla susiję dokumentai, reikalingi valstybės pozicijai nustatyti.

16. Vyriausybės kanceliarija sprendžia dėl atstovavimo valstybei teismuose proceso koordinavimo apimties (pozicijų derinimas, dalyvavimas kartu su valstybės atstovais bylose, priskirtose specialiai bylų kategorijai). Vienarūšėse bylose, nurodytose Taisyklių 10.1 papunktyje, Vyriausybės kanceliarija derina valstybės atstovų poziciją, tačiau jose nedalyvauja, nebent Vyriausybės kanceliarija arba Vyriausybė nuspręstų kitaip. Su Vyriausybės kanceliarijos sprendimu dėl koordinavimo proceso apimties nesutinkantis valstybės atstovas šį klausimą gali pateikti svarstyti Vyriausybės pasitarime.

17. Vyriausybės kanceliarija nuomonę dėl siūlomos valstybės pozicijos pateikia ne vėliau kaip per 3 darbo dienas administracinėje byloje ir ne vėliau kaip per 5 darbo dienas civilinėje byloje nuo siūlomos valstybės pozicijos gavimo. Ši pozicija gali būti derinama šiam tikslui valstybės atstovo arba Vyriausybės kanceliarijos organizuotame tarpinstituciniame pasitarime.

Jeigu yra abejonų ar nesutarimų dėl valstybės atstovo pozicijos byloje, kurioje vykdomas ar turi būti vykdomas atstovavimo valstybei teismuose proceso koordinavimas, valstybės atstovas bylos dokumentus su siūlomomis alternatyvomis gali pateikti Vyriausybės pasitarimui ne vėliau kaip prieš 3 darbo dienas iki Vyriausybės pasitarimo ir procesinį dokumentą rengti atsižvelgdamas į Vyriausybės pasitarime priimtą sprendimą.

18. Vyriausybės kanceliarija, išnagrinėjusi gautą valstybės atstovo prašymą koordinuoti atstovavimo valstybei teismuose procesą, jį pagrindžiančius dokumentus ir valstybės poziciją, atsižvelgdama į bylos faktines ir teisines aplinkybes, gali nuspręsti, kad Vyriausybės kanceliarijai koordinuoti atstovavimo valstybei teismuose procesą netikslinga. Apie atsisakymą koordinuoti atstovavimo valstybei teismuose procesą Vyriausybės kanceliarija, nurodydama atsisakymo motyvus, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas administracinėje byloje ir ne vėliau kaip per 5 darbo dienas civilinėje byloje nuo prašymo koordinuoti atstovavimo valstybei teisme procesą ir jį pagrindžiančių dokumentų gavimo praneša valstybės atstovui. Su Vyriausybės kanceliarijos sprendimu ar koordinavimo proceso apimtimi nesutinkantis valstybės atstovas šį klausimą gali pateikti svarstyti Vyriausybės pasitarime.

Vyriausybės kanceliarija gali ir savo iniciatyva (*ex officio*) teikti nuomonę dėl valstybės pozicijų bylose ir dalyvauti šiose bylose kartu su valstybės atstovais.

19. Įvertinęs galimą bylos priskyrimo specialiai bylų kategorijai ar valstybės pozicijos nustatymo trukmę bei procesinių dokumentų pateikimo teismui terminą, valstybės atstovas kreipiasi į teismą dėl teismo nustatytų procesinių terminų pratęsimo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso arba Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

20. Taikos sutarčių sudarymo atvejai ir tvarka:

20.1. Valstybės atstovas gali sudaryti taikos sutartį, jeigu toks susitarimas leistų iš esmės išvengti galimų nuostolių priėmus teismo sprendimą, taip pat galinčių kilti susijusių ginčų, kuriuose valstybės pozicija būtų neperspektyvi, arba ginčo baigtis yra nepateisinanti atstovavimo valstybei sąnaudų, taip pat kitais atvejais, kai ginant valstybės interesus toks veiksmas būtų efektyvus ir neprieštarautų imperatyvioms įstatymų nuostatoms ar viešajam interesui.

20.2. Siekdamas užtikrinti valstybės interesų gynimo efektyvumą, valstybės atstovas gali inicijuoti derybas arba jose dalyvauti pagal ginčo šalies pasiūlymą. Valstybės atstovas, inicijavęs derybas, jas organizuoja ir vadovauja jų eigai. Derybų metu siekiama patenkinti pretenzijų ir reikalavimų turinčių asmenų interesus valstybei priimtinomis sąlygomis ir terminais. Valstybės atstovo derybose palaikoma pozicija nustatoma pagal šio skyriaus nuostatas. Derybos vykdomos atsižvelgiant į apibrėžtus objektyvius sprendimų (pasirinkimų) kriterijus ir galimą ginčo šalims priimtina sprendimą.

20.3. Apie ketinimą sudaryti taikos sutartį, galinčią turėti daugiau nei 500 000 (penki šimtai tūkstančių) litų poveikį valstybės finansams ir (ar) kitiems valstybės turiniams interesams, valstybės atstovas praneša Lietuvos Respublikos finansų ministerijai ir Vyriausybės kanceliarijai. Jeigu ketinama sudaryti taikos sutartis gali turėti daugiau nei 500 000 (penki šimtai tūkstančių) litų poveikį valstybės finansams ir (ar) kitiems valstybės turiniams interesams ir yra susijusi su Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymo 2 straipsnio nuostatų įgyvendinimu, valstybės atstovas apie ketinimą sudaryti taikos sutartį turi pranešti ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai. Su šiomis institucijomis ir bylos šalimis suderintą taikos sutarties projektą ir kitus susijusius dokumentus valstybės atstovas teikia svarstyti Vyriausybės pasitarime.

21. Valstybės atstovas gali pripažinti visus ieškinio (skundo, pareiškimo) reikalavimus ar jų dalį Taisyklių 20.1 papunktyje nustatytu atveju, o Taisyklių 20.3 papunktyje nustatytu atveju – tik šio papunkčio nustatyta tvarka.

22. Jeigu ginčo nagrinėjimo metu neišku, ar valstybė turės finansinių galimybių teismo sprendimą įvykdyti nedelsdama, taip pat jeigu teismo sprendimui įvykdyti reikalingos sumos nenumatytos patvirtintame Lietuvos Respublikos valstybės biudžete, įgaliotas atstovas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 284 straipsniu, turi prašyti teismo tokio teismo sprendimo vykdymą atidėti arba išdėstyti dalimis.

23. Siekdamas operatyvaus ir veiksmingo atstovavimo valstybei, valstybės atstovas turi teisę prašyti valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų ir kitų juridinių asmenų pateikti su teisme nagrinėjama byla susijusią reikiamą informaciją. Valstybės institucijos ir įstaigos, į kurias kreipiamasi su prašymu pateikti su byla susijusią informaciją, privalo ją pateikti ne vėliau kaip per 4 darbo dienas (esant motyvuotam prašymui – ne vėliau kaip per 2 darbo dienas) nuo kreipimosi dėl informacijos pateikimo gavimo. Komercinę (gamybinę), profesinę ir valstybės ar tarnybos paslaptį sudaranti informacija pateikiama teisės aktų nustatyta tvarka.

24. Įgaliotas atstovas sprendžia dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo, nurodydamas išlaidų apskaičiavimą ir pagrindimą Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

IV SKYRIUS

POZICIJOS RENGIMAS APELIACINĖS IR KASACINĖS INSTANCIJOS TEISME

25. Jeigu priimamas valstybei ar Vyriausybei nepalankus sprendimas pirmosios instancijos teisme, valstybės atstovas turi įvertinti sprendimo skundimo Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka galimybes ir sprendžia dėl tolesnio veikimo (neveikimo).

Jeigu yra Taisyklių 20.1 papunktyje nustatytų ar kitų pagrįstų aplinkybių, valstybės atstovas gali priimti sprendimą užbaigti teisminį procesą neišnaudojus visų procesinių galimybių. Bylose, kuriose vykdomas atstovavimo valstybei teismuose proceso koordinavimas, sprendimas užbaigti teisminį procesą neišnaudojus visų procesinių galimybių, kuriame nurodomi jo priėmimo faktiniai ir teisiniai pagrindai ir argumentai, turi būti suderintas su Vyriausybės kanceliarija Taisyklių 18 punkte nustatyta tvarka.

26. Klausimai dėl valstybės atstovo pozicijų bylose, priskirtose specialiai bylų kategorijai, apeliacinės instancijos teisme sprendžiami Taisyklių III skyriuje nustatyta tvarka.

27. Kai priimamas valstybei nepalankus apeliacinės instancijos teismo sprendimas, valstybės atstovas sprendžia:

27.1. dėl kreipimosi į kasacinį teismą – šiuo atveju pozicija derinama ir procesiniai dokumentai rengiami pagal Taisyklių III ir šio skyrių nuostatas;

27.2. dėl teismo sprendimo vykdymo Taisyklių V skyriuje nustatyta tvarka.

V SKYRIUS

VALSTYBĖS ATSTOVAVIMAS VYKDYMO PROCESE

28. Įsiteisėjusį teismo sprendimą teisės aktų nustatyta tvarka ir atvejais valstybės atstovas vykdo nedelsdamas arba organizuoja jo vykdymą. Jeigu byloje valstybės interesams atstovauja keli valstybės atstovai, įsiteisėjusį teismo sprendimą teisės aktų nustatyta tvarka ir atvejais nedelsdamas vykdo teismo sprendime nurodytas valstybės atstovas. Jeigu tokiu atveju įsiteisėjusiam teismo sprendime nenurodytas konkretus valstybės atstovas, privalantis vykdyti teismo sprendimą, ir teisės aktuose nenustatyta kita sprendimą vykdanči institucija, įsiteisėjęs teismo sprendimas persiunčiamas Vyriausybės kanceliarijai.

29. Kai teismo sprendimas dėl išieškojimo iš valstybės perduodamas priverstiniam vykdymui, valstybei vykdymo procese atstovauja tas pats valstybės atstovas (įgaliotas atstovas), kuris atstovavo valstybei nagrinėjant bylą teisme, jeigu teisės aktuose nenustatyta kitaip. Klausimai dėl valstybės pozicijų bylose, kuriose vykdomas atstovavimo valstybei teismuose proceso koordinavimas, vykdymo proceso metu sprendžiami ir valstybės pozicija (procesiniai dokumentai) rengiama pagal Taisyklių III skyriaus nuostatas.